

Både Hans Hauge og jeg bevægede os fra aktivisme ind i akademia – hans udgangspunkt var bare mere radikalt end mit

KRONIK

Bente Rosenbeck

Jeg havde den ære at blive nævnt for min socialistiske fortid i Hans Hauges indspark »'Objektiv videnskab' - sagde ministeren det?« den 16. marts. Jeg har også haft fornøjelsen af at stå side om side med ham i antologien »1968. Dengang og nu«, som udkom i 2004 i anledning af studenteroprørets 40 års jubilæum.

Vi bidrog sammen med to andre til afsnittet »Personlige refleksioner over 1968«. Derfor kan det undre, at Hauge ikke bidrager med egne erfaringer. Hauge afslører nemlig i sit bidrag, at han »flirtede med marxismen-leninismen og revolutionen ...« Noget mere radikalt end mit eget udgangspunkt, som var Rødstrømpebevægelsen og dermed også mottoet »Ingen kvindekamp uden klassekamp, ingen klassekamp uden kvindekamp«.

Rødstrømpebevægelsen var en socialistisk inspireret kvindebevægelse, men snarere end Marx og Lenin læste vi bøger af Germaine Greer, Kate Millett og min favorit Juliet Mitchell, som skrev, at vi skulle stille feministiske spørgsmål og give marxistiske svar. Så jeg skal ikke løbe fra den socialistiske inspiration, selv om jeg da også nævnte liberalistisk emancipationsteori og John Stuart Mill i den artikel, som Hauge indirekte nævner. Ingen tvivl om, at jeg foretrak den socialistiske.

Både Hauge og jeg bevægede os fra aktivisme ind i akademia. Når jeg ifølge Hauge 20 år senere »blev belønnet på alle måder og medlem af utallige forskningsråd«, så var det næppe på grund af den artikel, som jeg skrev i 1977, og som i øvrigt var min første.

I mellemtiden var jeg blev lic.phil. på AUC (1984) og dr.phil. på Københavns Universitet (1993). I anden halvdel af 1990erne blev jeg desuden fem gange erklæret professorkompetent ved alle danske universiteter. Jeg har

så mange bedømmelser, at jeg altid har sagt, at jeg kunne tapetsere mit sommerhus med dem. Det kan lyde som en overdrivelse, men dels kunne man dengang indlevere alt (hvilke kæmpe pakker har jeg ikke sendt), dels fik man udvalgets bedømmelser af samtlige kandidater, hvilket blev til en diger rapport.

Jeg havde således rustet mig godt, da jeg stadig som lektor kom ind i forskellige råd og udvalg omkring århundredskiftet. Jeg kan se, at Hauge tidsmæssigt har kvalificeret sig samtidig med mig med doktorgrad og lektorstilling. Vi var vel begge blevet nogle andre undervejs på vores vej ind i institutionen.

Videnskabelig opmærksomhed

Vi blev næppe ansat på grund af vores 1970er-aktivisme, som måske alligevel blev taget med som inspiration. Det skete i hvert fald for mig. Jeg var aldrig blevet forsker uden den baggrund.

Rødstrømpebevægelsen havde som motto, at »Det private er politisk«. Mottoet blev omformuleret til, at det private også var historisk og videnskabeligt. Historiefaget havde hidtil lagt vægten på det offentlige. Derfor vil jeg hævde, at aktivisme i sig selv ikke nødvendigvis står i modsætning til videnskabelighed. Videnskab foregår i en kontekst, og det ville være mærkeligt og uendelig trist, hvis ikke tidens sociale bevægelser var med til at sætte problemer ikke kun under debat, men også som genstand for videnskabelig opmærksomhed.

Da jeg blev lic.phil., hvilket svarer til ph.d., i 1984, som nr. 2 på mit fakultet og den første kvinde, blev jeg nærmest mobbet. Hvorfor ville jeg dog udsætte mig for at blive bedømt endnu engang? Det virker mærkeligt i dag, men sådan var det. I dag er unge forskere udsat for mange flere evalueringer.

Forandringer var dog undervejs. Samme

»Vi har dog også en tilståelsessag om, at noget gik galt, efterhånden som marxismen blev til økonomikritik og tillige stærkt normativ og dogmatisk.« skriver Bente Rosenbeck.
Foto: Søren Bidstrup

Sundhedsstyrelsen skal ikke lade sig påvirke af det politiske landskab

KOMMENTAR

Ida Donkin, Jørgen Grønnegård Christensen, Jens Lundgren og Lars Østergaard

Sundhedsstyrelsen er den øverste sundhedsfaglige myndighed i Danmark. Den skal sikre en høj faglig kvalitet, hvad angår patientbehandling, planlægning af sundhedsvæsenet og uddannelsen af vores sundhedspersonale. Men den er også et rådgivende organ for regeringen, og i det spændingsfelt er der ofte gnister.

De senere år er ingen undtagelse. I 2018 godkendte et enigt folketing en fireårig forsøgsordning, der gjorde det muligt for læger at udskrive præparater med medicinsk cannabis. For første gang i landets historie var det politikerne og ikke lægevidenskaben, der godkendte brugen af et nyt lægemiddel. Og det stik imod de sundhedsvidenskabelige anbefalinger. Der er ingen sikker evidens for, at medicinsk cannabis skulle være til større gavn end skade for de pågældende patientgrupper.

Noget lignende fandt sted året efter. I marts 2019 stod samtlige af Folketingets partier bag vedtagelsen af en ændret klassifikation af diagnosen kronisk træthedssyndrom. Sygdommen, der også kaldes Myalgisk Encefalopati (ME), blev nu en neurologisk lidelse frem for en funktionel lidelse i strid med Sundhedsstyrelsens sammenfattende lægefaglige vurdering af sagen.

Sundhedsstyrelsen anbefalede ét - politikerne valgte noget andet. Lægefagligt er det problematisk, når politiske hensyn som her vejer tungere end hensynet til patienternes sundhed. Men i de nævnte eksempler var skellet mellem sundhedsfaglighed og politik dog tydeligt at se udefra. Og det er det vigtigste, måske endda et sundhedstegn. I et demokrati må folkevalgte selvfølgelig kunne lave politik - også selvom de strider mod faglige anbefalinger. Det vigtigste er, at fagligheden ikke

“
Vi blev næppe ansat på grund af vores 1970er-aktivisme, som måske alligevel blev taget med som inspiration. Det skete i hvert fald for mig.

år forsvarede Pil Dahlerup sin disputats »Det moderne gennembruds kvinder« (udkom 1983). Jeg var lige flyttet fra Aalborg til København og overværede forsvaret i Københavns Universitets festsal. Jeg mindes, at tilhørerne kom i busser, mange fra de andre nordiske lande. Kvindeforskning var blevet en del af academia.

Det var nu ikke derfor, at jeg også skrev en disputats små ti år senere. Historikeren Søren Mørch, som havde været min lærer på Odense Universitet, sagde direkte, at jeg skulle »polstre mig« ved at tage endnu en grad. Hvorfor? Fordi mange dengang var i tvivl om kvindehistorie nu også var »videnskabelig« og ikke bare lidenskabelig: en »smukserings-industri«, som en nu afdød historikerprofessor kaldte det. I 2001 blev jeg så også professor, først i Sverige, senere i Danmark.

Som studerende havde jeg i 1970erne været optaget af positivismekritik og Frankfurterskolen og skrev et speciale med titlen: Historie, hermeneutik og ideologikritik. Blandt andet var jeg meget optaget af J. Habermas: Erkendelse og interesse, som både var titlen på det foredrag, han holdt, da han blev installeret som professor i 1967, og senere en bog. I al sin enkelthed var hans argument, at enhver erkendelse også udtryk for en interesse. At hævde objektivitet var også udtryk for en interesse. Derfra er der langt til den rene subjektivismen.

Hauges holdning

Jeg kan ikke sige, hvilken vej Hauge gik, men omkring 1990 skrev han om historiens vendinger, en kritik af realismen i historiefaget. Historikerne var naive realister, fordi de ikke gjorde sig klart, at realismen var en konstruktion. Derfor efterlyste Hauge andre skrivemåder; for mig at se et opgør med positivismen og den naive tro på objektivitet. Den holdning har han nok stadig, siden han sætter citationstegn om »objektivitet« i artiklens titel.

Vi har dog også en tilståelsessag om, at noget gik galt, efterhånden som marxismen

blev til økonomikritik og tillige stærkt normativ og dogmatisk.

Idéhistorie på Århus Universitet, som var ledende i den marxistiske påvirkning af det akademiske miljø, gik fra at være et dannelsesinstitut til et marxistisk institut. I 1972 blev der vedtaget en ny studieordning, som gjorde Marx obligatorisk. Det var han indtil 1985, hvor instituttet var blevet en skygge af sig selv med under ti studerende. Marxisme og kapitallogik havde da for længst mistet sin appel i forhold til de studerende.

I et interview i Weekendavisen nr. 32 2020 sagde Hans-Jørgen Schantz, som dengang var en stjerne i det danske universitetsmiljø, at problemet var, at man mente, at Marx i sin økonomikritik havde afdækket en form for videnskabelighed, som kunne overføres på andre områder. Det mislykkedes, og han fortsatte: »Vi var overbevist om, at vi havde ret i vores kritik, men det satans var, at vi derfor mente at have ret i alt. Der blev skabt et frygteligt klima, som det tog 20 år at rette op på«. Aktivisme kan gå galt, men kan også være forudsætning for noget nyt.

Jeg har lige skrevet mindeord om Wilhelm von Rosen, tidligere arkivar og forsker ved Rigsarkivet, som døde i 2019. Han forsvarede i 1992 sin fremragende og nybrydende disputats »Månens kulør«. Studier i dansk bøssehistorie 1628-1912, som udkom i to bind. Forud var gået et par årtier, hvor von Rosen var aktiv i Bøssernes befrielsesfront (1971), og i 1979 tog han blandt andet initiativ til oprettelsen af BBF's bibliotek. Fra 1977 til 1983 var han med i Panbladets redaktion. Her udkom også forskellige forarbejder til disputatsen, som også blev præsenteret ved adskillige foredrag i miljøet.

Det er svært at forestille sig værket »Månens kulør« uden 1970ernes seksualpolitiske aktivisme, der var en international bevægelse, som også satte sig spor i forskningen. Opblomstringen i såvel kvindeforskningen som den seksualpolitiske forskning havde rødder i 1970ernes aktivisme. Aktivisme kan således være både samfunds- og forskningsforandrende. Von Rosen skrev speciale om den illegale presse i 1969, så bøssehistorien og »Månens kulør« var næppe blevet til noget uden hans ti-årige aktivisme. Forskere indgår i en historisk kontekst.

Positivismekritik, subjektivitet og objektivitet blev livligt diskuteret, og i 1978 efterlyste historikeren Inga Floto et mere subjektbevidst objektivitetsideal tøjlet af selvrefleksion.

Bente Rosenbeck er professor emerita ved Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

spændes for en politisk vogn. Forudsætningen herfor er, at de faglige vurderinger bliver lagt klart frem.

AstraZeneca-vaccinen på pause

Og nu tilbage til i dag. 11. marts i år satte Sundhedsstyrelsen brugen af AstraZeneca-vaccinen på pause. 3. maj fulgte vaccinen fra Johnson & Johnson trop, eftersom der også her indløb rapporter om sjældne tilfælde af multiple blodpropper og indre blødninger som følge af vaccinen.

Vaccineplanens udskydelse medførte forståeligt mange reaktioner. Fra politisk side reagerede man da også hurtigt ved at foreslå indførelsen af en tilvalgsordning. Den skulle muliggøre, at man frivilligt og under eget ansvar kunne modtage vaccinen. Sådan blev det. Stik i mod egne anbefalinger måtte Sundhedsstyrelsen alligevel udarbejde en vejledning om,

hvordan en tilvalgsordning kunne foregå. Afgørende er, at det var klart på hvilket grundlag, det skete.

I arbejdet med rapporten over myndighedernes håndtering af covid-19 pandemiens første fase har det været tydeligt, at der gennem coronaudbruddet har været flere sværdslag mellem Sundhedsstyrelsen og de ministerier, styrelsen skal betjene. Det samme fremgår af den netop udkomne bog »Det første år« af Anne Sofie Kragh. At stemningen mellem styrelsen og ministerierne har været presset er helt forståeligt. Og sådan set også forventeligt. Deres opgave er vidt forskellig. Mens Sundhedsstyrelsen skal levere faglig vejledning og veje fordele og ulemper, der tager afsæt i sundhedsvidenskaben, skal regeringen sætte vejledningen ind i politisk og samfundsmæssig kontekst. Faktisk er disse indimellem drabelige sværdslag udtryk for, at vi har et sundt demokrati

med selvstændige og til tider åbenhjertige myndigheder.

Netop derfor vil de næste uger have stor betydning for vores demokrati og samfund. Forrige uge bad sundhedsminister, Magnus Heunicke, Sundhedsstyrelsen revurdere beslutningen om at lade vaccinen fra Johnson & Johnson indgå i vaccinationsprogrammet. Forespørgslen blev tilmed annonceret direkte i medierne. Men Sundhedsstyrelsen havde allerede i april meldt ud, at den løbende revurderer situationen. Så hvad er det, det politiske system havde behov for med den markering?

Sundhedsstyrelsen skal komme med faglige anbefalinger, mens politikerne skal lave politik. Selvom Sundhedsstyrelsen er en faglig styrelse, som skal betjene minister og regering, skal det være tydeligt for os borgere, hvor grænsen mellem faglighed og politik går. Bliver det uklart, koster det på

troværdigheden. Derfor er det afgørende, at Sundhedsstyrelsen alene kommer med anbefalinger ud fra faglige vurderinger, og ikke lader sig påvirke af politiske ønsker.

Problemet er i den sammenhæng, hvis Sundhedsstyrelsen ender med at bukke under for det politiske pres - og således leverer de anbefalinger, som regeringen og et flertal i Folketinget måtte ønske. Det er derimod ikke et problem, men et demokratisk vilkår, at den samme regering og Folketingets flertal måske træffer en beslutning, som går imod Sundhedsstyrelsens indstilling.

Ida Donkin er læge, ph.d. og forfatter, Jørgen Grønnegård Christensen er professor emeritus i statskundskab på Aarhus Universitet, Jens Lundgren er overlæge og professor i infektionsmedicin på Rigshospitalet og Københavns Universitet og Lars Østergaard er ledende overlæge på Aarhus Universitetshospital